

vječni teror neba

adaptacija
dramskog
kazališta
gavella
arhitekta
andrije
mutnjakovića
(1972)

željka
čorak

Kad je obnovljena zgrada Hrvatskoga narodnog kazališta, napominjalo se kako je njezina skupa pozlata »pojela« deset mogućih suvremenih scena u Zagrebu i kako je besmisleno ulaganje u zastarjelu »čarobnu kutiju« u kojoj je, navodno, svaka suvremena igra nemoguća. Upravo zato ovaj napis o Mutnjakovićevoj adaptaciji Dramskog kazališta Gavella započinjemo tvrdnjom da se u jedinstvenom kazališnom prostoru uvijek odvija dvostruka igra: igra koja ne dopušta ni da se radi gledališta zapostavi pozornica, ni da se radi pozornice zapostavi gledalište, a ni da se jedno s drugim sasvim poistovjeti. Kazalište postoji i prije, i za vrijeme, i poslije predstave. Ono postoji kao što postoji crkva i kad nema mise, iako se time ne niječe molitva bilo na kojem mjestu i bilo u koje vrijeme. Kazalište je mjesto društvenog obreda, simbolično mje-

sto društvenog čina. Istina je da svaki prostor može biti kazalište, budući da je stvaran prostor društvenog čina cio svijet. Što je prostor neobavezniji, to je možda prikladniji transformacijama. Ali u tvrdnji »sve može biti kazalište« sadržana je i tvrdnja »ništa nije kazalište«, to jest, život je kazalište. A on se opet kvadrira u gustoći simboličnog mjesta. Iz gustoće simboličnog mjesta proizlazi samostalni smisao gledališta i njegovih stalnih biljega. Grčko je kazalište podnosilo isti krajolik i vječni teror neba, ma kako se njegova boja slagala ili ne slagala s predstavom. Srednjovjekovno se kazalište oslanjalo na prizor katedrale. Palladio je u Vicenzi naslikao nebo nad gledalištem i sagradio prizor arhitekture na pozornici. Atribute prepoznavanja i očekivanja ugradio je i Andrija Mutnjaković u unutrašnjost svoga kazališta.

Ako želimo kazati što je on to u Dramskom kazalištu Gavella zapravo učinio, ne smijemo zaboraviti da je riječ o sitnom preostatku mnogo veće zamisli: zamisao novoga kazališta realizirala se kao vrlo djelomična adaptacija starog. Neuklonjivi zadani elementi spriječili su širi zahvat. Pa ipak, u neposredno funkcionalnom smislu, pozornica je dobila mnogo veće uporabne mogućnosti. Ona se izvlači tako da se može zaokružiti gledalištem s tri strane, a ako se ukloni nekoliko prvih redova sjedala, ostvaruje se i mogućnost središnje scene. Balkon je, zatim, finim plastičkim potezom dvaju postranih stubišta spojen s donjom razinom dvorane, te je tako stvorena mogućnost vanjskog prstena igre. Izvedena su i dva nova izlaza na pozornicu, što dinamizira prostorna gibanja u predstavama. A cijela je, napokon, »oplata« dvorane zapravo velika vje-

šalica za sve potrebne rasvjetne i druge pokretne elemente koje igra zahtijeva, pa je tako produženje »mašinerije« pozornice. Upravo tom »oplatom« Mutnjaković je svoj prostor doista uspio preobraziti u »čarobnu kutiju«. Gledalac kao da ulazi u unutrašnjost velikih orgulja: gledalište je obuhvaćeno pozlaćenim aluminijskim cijevima koje teku od dna jedne strane preko balkona i stropa pa u obratnom putu, kao neka gotička rebra, opet do dna druge strane prostora. U svome toku cijevi ostvaruju izvanredno zanimljivu plastičku igru, koja se, promjenom očišta ili promjenom rasvjete, preobražava u bogatim optičkim učincima. Op-art estetika, istrošivši se u beskrajnim varijacijama Vasarelyjevih grafičkih predložaka, ovdje je ostvarila svoj prostorni spomenik. Zlatno tkivo puno je profinjenih detalja, kao što su spojevi cijevi u kutovima ili obrubi kabine na leđnom zidu.

Unutrašnjost Dramskog kazališta Gavella izvanredno je suvremeno modeliran prostor, osoban i izniman kao što je iznimno i kazališno vrijeme. A iznad svega to je prostor koji društvenom činu daje biljeg istinske svečanosti.

Smeta li arhitekt režiseru? Svakako ga izaziva. A nipošto ne smeta gledaocu koji nije ni arhitekt, ni režiser, nego naprosto gledalac, u isti trenutak izvan svoga života i najjače u njemu, gledaocu koji shvaća da funkciju kazališta ne treba siromašiti ni onda kad u njemu nema predstave.

**tvar
kao
pamćenje**

slikarstvo
ordana
petlevskog

zvonimir
mrkonjić